

Manual d'acció per a la incorporació d'educadores i educadors esportius del projecte transformador Joventut Esportiva, Societat Activa

El bloc d'intervenció «**Incorporació d'educadores i educadors esportius en els serveis esportius municipals**» és el més significatiu del projecte Joventut Esportiva, Societat Activa, atès el seu caràcter innovador. És per aquest motiu que en aquest apartat es presenta una descripció detallada de la seva metodologia.

El disseny de la metodologia i la seva implementació estan condicionats pel fet que es tracta d'una iniciativa desenvolupada per la Diputació de Barcelona, cosa que implica una **visió d'administració local supramunicipal** que té com a objectiu donar suport als municipis del seu territori de referència.

4.1. MARC TEÒRIC

L'activitat física i l'esport són generadors de beneficis per a les persones.¹ Entre altres, es promouen habilitats socials clau com el treball en equip, la comprensió i l'autodisciplina, s'afavoreix la unió de per-

sones, es crea orgull en una comunitat i es trenquen els límits socials. Segons Dunning (1992), existeixen tres aspectes potenciadors d'aquesta importància social creixent de l'esport: en primer lloc, l'esport destaca com una de les principals fonts d'emoció; en segon lloc, té una gran força com a mitjà d'identificació col·lectiu i, en tercer lloc, s'ha arribat a constituir en una de les claus que donen sentit a la vida de moltes persones. L'esport s'ha convertit, doncs, en una de les principals fonts de plaer, identificació i significat en la vida de moltes persones.

La pràctica esportiva guiada per professionals qualificats es converteix en un factor cabdal per potenciar els beneficis esmentats. Destaca, com a element de protecció i prevenció, el fet que ajuda els joves a aprendre a gestionar i resoldre la pressió social, tot generant espais de confiança on poden posar en pràctica les habilitats i els coneixements que utilitzaran en diferents contextos durant la seva vida.

Amb la incorporació d'educadors esportius municipals ens apropem a la realitat del territori, i és en aquest marc que el **concepte d'interseccionalitat** pot resultar inte-

¹ Per a més informació, consulteu el punt 1.1 d'aquest document.

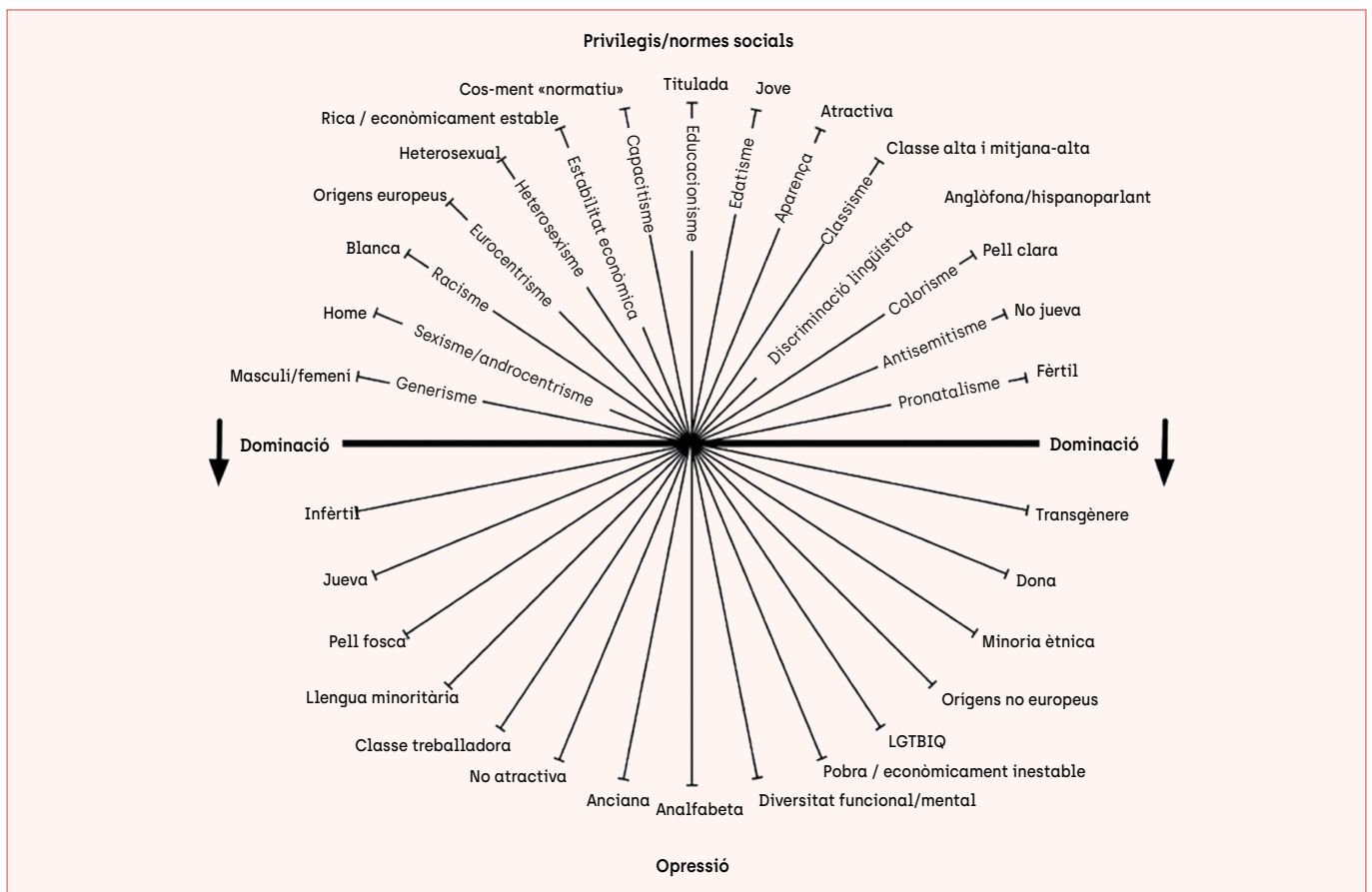

Figura 18. Interseccionalitat. Font: Collins i Bilge (2020)

ressant a l'hora d'analitzar les circumstàncies que viuen els joves en situació de risc social, ja que ens permet ampliar la mirada i incorporar altres elements que poden romandre invisibles i perpetuar la discriminació (vegeu la figura 1). La interseccionalitat és un terme utilitzat per visibilitzar els sistemes d'opressió, dominació i discriminació que experimenten diversos col·lectius (Mitchell *et al.*, 2014).

Aquesta teoria mostra com la identitat pròpia (per exemple, el nivell socioeconòmic, el gènere, l'orientació sexual, l'edat, la classe, la capacitat, l'ètnicitat, etc.) interactua en nivells múltiples, interdependents i, sovint, simultanis amb el racisme, el sexisme, l'homofòbia i tot allò que contribueix a entrecreuar formes d'injustícia sistèmica, opressió i desigualtat social.

Incorporar aquesta mirada més àmplia és essencial per contribuir a construir societats més equitatives. Sovint, els joves que es troben en risc d'exclusió social són adolescents nascuts a l'estranger, joves d'ètnies minoritàries o alumnes provinents de famílies amb un nivell educatiu i un nivell socioeconòmic baixos. Per tant, és necessari abordar la problemàtica amb una mirada àmplia i diversa per tal d'incorporar els diferents elements que interactuen.

Per tal de donar resposta als reptes socials esmentats prèviament, calen estratègies i mesures específiques adreçades al col·lectiu de joves.

Per tot el que hem esmentat, mitjançant l'esport i l'**acompanyament** de la figura dels educadors esportius, els joves es poden **empoderar** per engegar un cicle de canvis positius que impacti en tota la comunitat.

4.2. MODEL D'INTERVENCIÓ

El model d'intervenció de la incorporació d'educadors esportius a través del projecte Joventut Esportiva, Societat Activa s'inspira en la **teoria del canvi**. Aquesta metodologia es basa en un procés continu de reflexió per explorar el canvi i com aquest succeeix, tenint en compte l'impacte que pot generar en un context particular, sector i/o grup de persones (James, 2011). Es pot utilitzar per abordar qualsevol tipus d'intervenció, ja sigui un esdeveniment, un projecte, un programa, una política, una estratègia o una organització (Rogers, 2014).

Tota teoria del canvi ha de partir d'una anàlisi encertada de la situació. Per això, cal identificar el problema a què la intervenció fa front, i també les oportunitats, com ara les sinergies amb altres iniciatives o els recursos disponibles, que es poden aprofitar o enfortir. El pas següent consisteix a aclarir a quins aspectes del problema farà front la intervenció, i formular expressament els resultats i els impactes que es persegueixen.

A la figura 19, es poden observar els principals elements de la teoria del canvi en què es fonamenta el model d'intervenció de la incorporació d'educadors esportius a través del projecte Joventut Esportiva, Societat Activa. En primer lloc, s'ha delimitat la problemàtica de partida, que ve determinada per l'abandonament de la pràctica esportiva en l'etapa de l'adolescència i l'augment dels factors de risc associats a problemes d'adaptació social i de salut.

Per donar resposta a aquestes necessitats socials, s'ha establert una estratègia d'execució en què destaquen aquests **aspectes innovadors** del model:

- Incorporació als municipis d'educadors esportius graduats en Ciències de l'Activitat Física i de l'Esport (CAFE) i amb formació complementària en l'àmbit social.
- Actuacions d'adaptació d'espais públics que permetin transformar-los en equipaments esportius facilitadors del lleure actiu.
- Treball en xarxa al territori: relació amb entitats, serveis municipals i altres agents esportius i socials.
- Generació i difusió de coneixement.

Finalment, el model recull una sèrie de **mesures d'impacte**, que es poden classificar entre les que es materialitzaran a curt o mitjà termini i les que es materialitzaran a llarg termini.

Impacte a curt o mitjà termini:

- Augmentar el nombre d'adolescents que practiquen esport.
- Adequar i dinamitzar els espais esportius a l'aire lliure.
- Reduir les conductes de risc (consum de drogues, alcohol, etc.) entre els joves participants del municipi.
- Augmentar l'autopercepció de l'estat de salut dels joves participants del municipi.

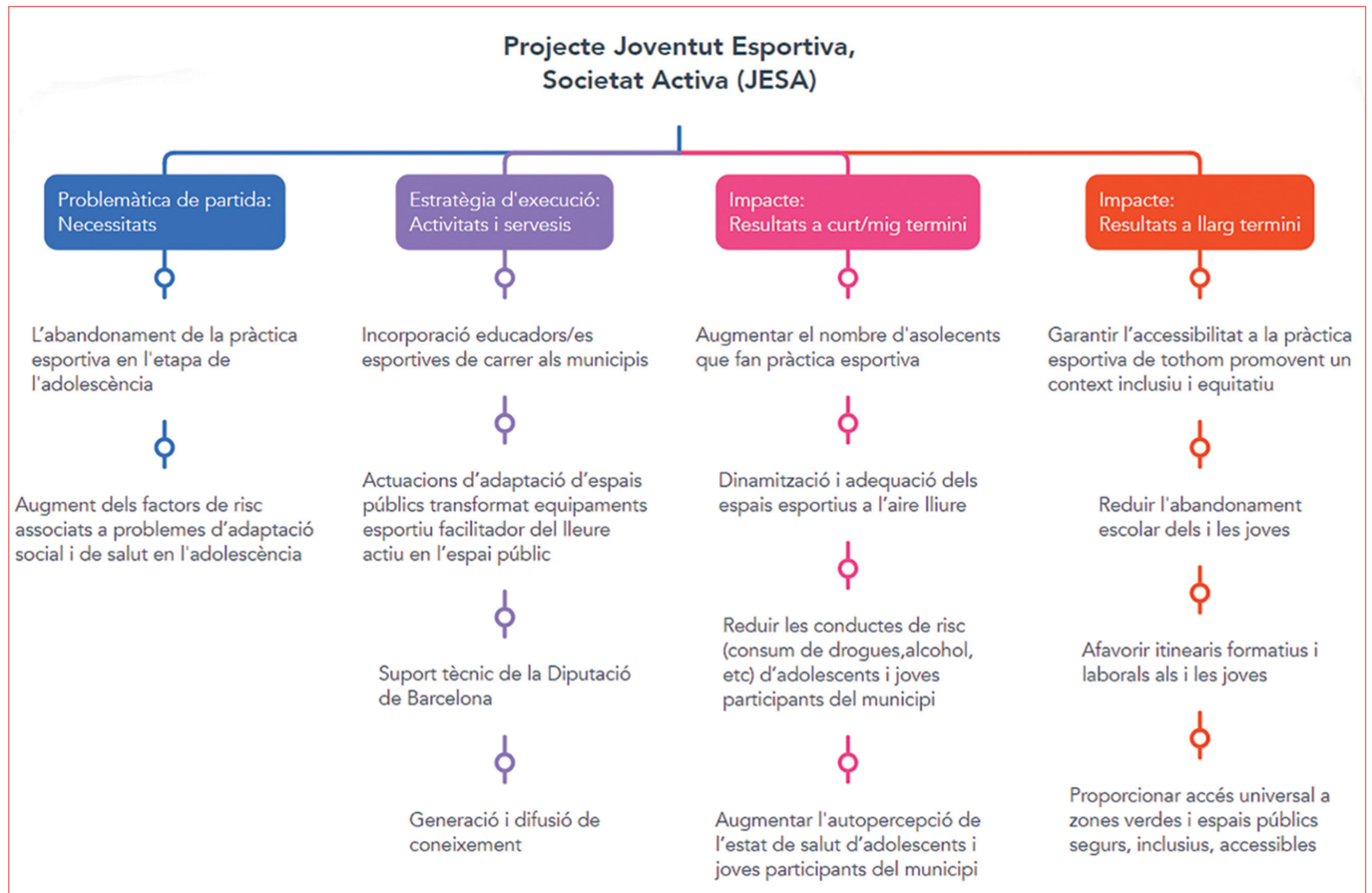

Figura 19. Teoria del canvi del projecte Joventut Esportiva, Societat Activa

Impacte a llarg termini:

- Garantir l'accessibilitat a la pràctica esportiva a tothom promovent un context inclusiu i equitatiu.
- Reduir l'abandonament escolar entre els joves.
- Afavorir itineraris formatius i laborals entre els joves.
- Proporcionar accés universal a zones verdes i espais públics segurs, inclusius i accessibles.

4.3. FIGURA DE L'EDUCADORA O EDUCADOR ESPORTIU

4.3.1. Perfil de l'educadora o educador esportiu

L'educador esportiu és un professional amb un perfil formatiu que es correspon amb el **grau en Ciències de l'Activitat Física i de l'Esport (CAFE)** i amb formació social complementària.

El projecte inclou la figura d'educador esportiu com a part dels **equips tècnics municipals** per tal de facilitar

la relació i la participació del conjunt d'agents esportius i socials dels territoris.

És recomanable que es valori positivament que l'educador esportiu conegui el municipi. Aquest coneixement pot venir donat perquè hi hagi fet pràctica esportiva, perquè hagi tingut una vinculació amb associacions i entitats del tercer sector que li proporcionin coneixement del territori i/o de contactes per desenvolupar les activitats, etc. Això facilita que els educadors esportius esdevinguin referents del barri on s'implementen les activitats físicoesportives, i els mateixos joves han de poder emmirallar-s'hi i sentir-s'hi propers per tal de confiar-hi i adherir-se a la pràctica esportiva que proposen.

En els contextos que plantegen més dificultats d'intervenció, sempre que sigui necessari, l'educador esportiu ha d'anar **acompanyat d'una persona referent de la comunitat**, cosa que facilitarà l'entrada i la comunicació amb el col·lectiu de joves.

4.3.2. Per què és important aquesta figura?

La figura de l'educador esportiu és clau a l'hora d'implementar aquest projecte, ja que **és** el principal **nexe d'unió** entre els joves i les propostes d'activitats físico-esportives.

Aquesta nova figura professional utilitza l'esport com a eina d'inclusió, acompanyant els joves en risc d'exclusió social perquè generin el seu projecte de vida a partir d'hàbits saludables i competències extrapolables a tots els àmbits vitals. Desenvolupa la seva tasca a través d'una **metodologia socioeducativa** que situa l'individu al centre del projecte i el fa protagonista del seu creixement personal.

És molt important que l'educador esportiu sigui capaç de **detectar les necessitats** dels joves en matèria d'activitat físicoesportiva i de fer propostes adreçades als gustos i interessos de les persones participants que les motivin a fer esport, cosa per a la qual s'utilitzaran els espais i equipaments públics del municipi.

A més, aquesta figura actua com a **referent positiu** dels joves en aquesta etapa vital i promou i fomenta el seu desenvolupament personal i social. A través de les seves propostes esportives, pot treballar aspectes transversals com els valors i la convivència, així com afavorir entorns segurs que ocupin el temps de lleure dels joves de manera saludable.

4.3.3. Funcions de l'educadora o educador esportiu

La figura de l'educador esportiu ha de desenvolupar les tasques següents:

- *Contacte amb els joves del municipi*

El contacte i la detecció es fan a través de la presència als espais per on es mouen els joves, com ara carrers, equipaments, entitats, centres educatius i espais virtuals, de manera que l'educador esportiu els pugui conèixer i saber quines són les seves necessitats i motivacions. A partir d'aquesta detecció, s'inicia un procés d'acompanyament per a l'organització d'activitats esportives.

- *Elaboració del pla de treball*

Un pla de treball concreta els objectius, la metodologia, les actuacions i la seva forma d'avaluació.

- *Coordinació amb la resta de professionals del municipi*

Es busca generar plans de treball conjunts entre tots els agents que tenen contacte amb els joves per poder treballar els mateixos aspectes detectats des de tots els àmbits.

- *Realització d'activitats esportives adaptades*

L'educador esportiu ha de programar i executar activitats per als grups que treballin els objectius del pla de treball. Aquestes activitats poden anar més enllà de l'àmbit esportiu, i impliquen tenir un vincle de confiança amb els joves. Si d'una activitat esportiva sorgeix una demanda feta pels participants, la figura de l'educador ha d'emprendre accions que complementin l'activitat esportiva i reforcin la relació educativa (per exemple, acompanyar cap a un altre recurs).

- *Avaluar l'evolució del programa*

L'educador esportiu ha d'avaluar el procés tenint en compte les activitats, els plans de treball, l'evolució personal de cada jove i el treball intern, com per exemple les coordinacions amb altres professionals.

- *Establir relacions de col·laboració amb els agents esportius i socials*

L'educador esportiu ha de potenciar la relació amb les entitats esportives i altres agents per tal de poder actuar com a suport i pont per als joves.

- *Facilitar la relació entre els joves i l'àmbit esportiu del municipi*

L'educador esportiu ha de fer d'enllaç entre l'àmbit esportiu (activitats esportives, entitats, etc.) i els joves participants en el projecte per tal de generar activitats esportives continuades.

- *Actualització professional i assistència periòdica a formacions en l'àmbit social i esportiu*

L'educador esportiu ha d'assistir a les formacions vinculades al projecte i fer servir els canals de comunicació (comunitat JESA, intercanvi de coneixements i xarxa relacional).

Esquema resum de les tasques dels educadors esportius

4.4. INSTRUMENTS QUE ACOMPANYEN L'ACTUACIÓ

La Diputació de Barcelona atorga un suport econòmic per a la contractació dels educadors esportius i fa un acompanyament constant amb el personal tècnic municipal per tal d'activar els recursos necessaris per al bon funcionament de la iniciativa.

Juntament amb aquest acompanyament, es posen a l'abast del municipi els suports següents:

• **Suport tècnic:**

- Seguiment i coordinació del projecte**
Reunions periòdiques entre les persones referents de la Diputació de Barcelona i el personal tècnic municipal.
- Xarxa d'educadores i educadors esportius JESA**
Aquesta xarxa relacional té com a objectiu reflexionar i compartir coneixements i experiències vinculats a l'atenció de joves en l'àmbit de l'activitat física i l'esport. Es fan trobades periòdiques i es disposa d'un espai virtual comú. La xarxa està adreçada als educadors esportius que formen part del projecte.
- Acompanyament presencial al territori**
Suport i orientació per al desenvolupament d'actuacions, amb suport tècnic i visites presencials als municipis participants.

• **Suport formatiu:**

- Formació inicial per als educadors esportius sobre la metodologia socioeducativa d'intervenció**

Programa de formació de 20 hores que incorpora continguts de l'àmbit social, com per exemple el medi obert, l'acompanyament, com l'esport millora la qualitat de vida dels joves i el factor d'inclusió, el vincle amb els joves i la construcció de la relació educativa, les necessitats dels joves, i com teixir relacions amb els diferents agents del territori, entre altres.

2. **Càpsules d'especialització**

En cas que es detectin mancances en alguns aspectes clau del desenvolupament del programa, es duen a terme càpsules formatives específiques per abordar les competències que els educadors esportius necessitin desenvolupar.

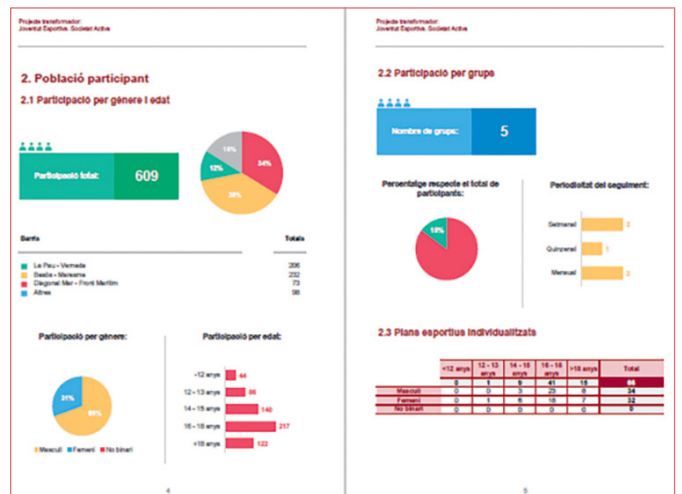
• **Eines d'avaluació i de seguiment**

1. **Sistema de recollida de dades bimensual**

Inclou indicadors dels participants, de la relació amb altres serveis i agents del territori i d'activitats esportives dutes a terme. Semestralment, s'hi afegeixen dades d'indicadors d'inclusió social i sobre el grau de satisfacció dels participants.

2. **Informes de resultats dels indicadors**

Es generen documents individualitzats d'indicadors bimensuals i semestrals per a cada municipi, amb els resultats sobre el nombre de persones participants, el percentatge de participació segons el gènere, la població amb plans esportius individualitzats, el nombre d'activitats i actuacions desenvolupades, el nombre d'espais utilitzats, el nombre de serveis municipals implicats, el nombre de reunions de coordinació amb serveis i agents municipals, la incorporació a circuits formatius i la satisfacció quantitativa.

4.5. PAUTES PER A LA IMPLEMENTACIÓ DE L'ACTUACIÓ EN ALTRES TERRITORIS

Per tal d'implementar la figura de l'educador esportiu al municipi, cal considerar tres fases diferenciades:

Figura 20. Fases d'implementació de l'actuació

A continuació es detallen les pautes d'implementació per a cadascuna d'aquestes fases:

Fase 1: disseny i planificació

- Anàlisi del municipi: informació i connexió del projecte amb els agents esportius i socials del territori.
- Concreció de les activitats, el calendari, l'horari i el pressupost.
- Priorització de la zona d'impacte del projecte.
- Contractació de l'equip d'educadors esportius amb perfil professional de graduats/des en Ciències de l'Activitat Física i de l'Esport (CAFE).
- Elaboració del sistema de seguiment i avaluació.
- Determinació de les actuacions d'adaptació d'espais: parcs i places, patis, platges, etc.

Fase 2: implementació i seguiment

- Incorporació dels educadors esportius als municipis i formació inicial sobre la metodologia socioeducativa.
- Detecció de necessitats dels joves, generació de propostes i organització d'activitats al territori.
- Reunions periòdiques de seguiment i generació de sinergies amb diferents agents esportius i socials del municipi, així com coordinació amb equips tècnics d'altres municipis que incorporen educadors esportius als seus territoris.
- Actuacions d'adaptació d'espais públics (parcs i places, patis, platges, etc.), transformats, amb equipament esportiu, en facilitadors del lleure actiu a l'espai públic, mitjançant actuacions de condicionament i petites intervencions d'obra o reforma.

Fase 3: avaluació

- Avaluació i reajustament del servei.
- Detecció de necessitats i propostes formatives.
- Un cop finalitzada l'actuació, s'estableixen línies de treball futures amb agents del territori per generar oportunitats d'ocupabilitat i de treball comunitari: inserció dels individus objecte de l'actuació als clubs esportius dels municipis, potenciació de l'emprenedoria, treball extraescolar a les escoles, voluntariat, etc.

4.6. ASPECTES RELLEVANTS PER A LA IMPLEMENTACIÓ DE L'ACTUACIÓ

Com que l'equip d'educadors esportius esdevé l'eix vertebrador del projecte, a l'hora de contractar-lo és important considerar tant la seva **formació** esportiva (graduat/da en CAFE) com la seva **capacitació** pel que fa a l'ús de l'activitat física i l'esport com a eina de transformació social.

D'altra banda, cal teixir una àmplia **xarxa d'aliances** per poder arribar al màxim nombre de joves possible. És necessari informar els diferents agents esportius i socials del territori de la incorporació de la figura de l'educador esportiu, de les seves funcions i dels objectius del projecte per tal que aquests adoptin una visió transversal en el desenvolupament de les accions previstes. Així doncs, és cabdal cercar sinergies en el sistema esportiu local per tal d'aconseguir la implicació de diferents serveis municipals (educació, joventut, benestar social, salut pública, igualtat i ciutadania, etc.), dels diferents agents esportius i socials del territori (escoles, instituts, AFA, entitats esportives, consells esportius, etc.), així com d'altres institucions (autonòmiques, comarcals, supracomarcals, etc.).

La **perspectiva de gènere** ha de ser present en tot el disseny i el desenvolupament del projecte. En aquest sentit, es recomana tenir diversitat dins dels equips d'educadors esportius, incidint en la importància de la presència de referents femenins per als joves. També cal que sigui present en les activitats esportives proposades, amb la finalitat d'augmentar la presència de noies que fan activitat física als municipis, atès l'elevat índex d'abandonament esportiu en aquest col·lectiu.

Finalment, un aspecte rellevant per arribar a un nombre més elevat de beneficiaris de l'actuació és apropar-se a

l'**espai públic** de relació habitual dels joves. Cal definir l'**horari** de les activitats proposades per tal que aquestes s'adaptin als hàbits i usos de l'espai públic dels joves destinataris i no interfereixin en els seus horaris formatius.

4.7. IMPACTE MULTIDIMENSIONAL AL TERRITORI

La incorporació als municipis del perfil professional de l'educador esportiu contribueix a assolir l'objectiu principal del projecte transformador Joventut Esportiva, Societat Activa, que és lluitar contra l'abandonament esportiu i el sedentarisme en l'adolescència, especialment en joves en situacions socioeconòmiques desfavorables, perquè tornin a gaudir de pràctiques físicoesportives i així adoptin actituds vitals positives.

Els resultats de l'actuació no només tenen un efecte en les persones participants, sinó que també contribueixen a un **impacte multidimensional** que afecta els municipis en termes socials, econòmics i mediambientals.

- **Impacte social:** la gestió de les conductes de risc dels joves (addiccions, sedentarisme, etc.) no només millora la vida de les persones participants, sinó que també produeix un impacte en el municipi, i es produeix un retorn social a escala de comunitat.
- **Impacte econòmic:** d'una banda, cal destacar elements com el sobrecost sanitari de l'atenció dels factors de risc esmentats, i de l'altra, la generació d'itineraris formatius i laborals que repercuteixen en l'ocupació dels joves i en els nivells socioeconòmics del territori.
- **Impacte mediambiental:** la generació d'entorns actius a l'espai públic pot ser un vector de recuperació d'espais urbans degradats. Així mateix, pot influir en la conscienciació entre els joves de la necessitat d'interactuar de manera sostenible amb el medi.

Així doncs, el projecte Joventut Esportiva, Societat Activa multiplica la capacitat d'impacte de les administracions locals compromeses amb la transformació de la societat a través de l'esport, en el seu esforç per aconseguir una societat més igualitària i activa.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

BALIBREA I SANTOS (2011). *Deporte en los barrios: ¿integración o control social?* Universitat Politècnica de València.

BEENACKERS, M. A.; KAMPHUIS, C.; GISKES, K.; BRUG, J.; KUNST, A. E.; BURDORF, A., i VAN LENTHE, F. J. (2012). «Socioeconomic inequalities in occupational, leisure-time, and transport related physical activity among European adults: a systematic review». A: *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 9(1), 1-23.

COLLINS, M. (2014). *Sport and social exclusion*. Routledge.

COLLINS, P. H., i BILGE, S. (2020). *Intersectionality*. John Wiley & Sons.

COLLINS, M., i KAY, T. (2014). *Exclusion, education and young people's sport*. A: Ed. M. Collins. *Sport and social exclusion*. Routledge.

Departament d'Educació (2021). *Abandonament prematur dels estudis (18-24 anys)*. Disponible a: <https://educacio.gencat.cat/ca/departament/estadistiques/indicadors/europeus/abandonament-prematur/>.

DUNNING, E. (1992). «Culture, civilization and the sociology of sport». A: *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 5(4), 7-18.

Eurostat (2021). *Taxa d'atur juvenil a Catalunya*. Disponible a: <https://ec.europa.eu/eurostat>.

GEUDENS, T., i SCHROEDER, K. (2011). *Fit for life. Using sports as an educational tool for the inclusion of young people with fewer opportunities*. Salto-Youth Inclusion Resource Centre.

Idescat (2021). *Indicador de la taxa de risc de pobresa o exclusió social i els seus components*. Disponible a: <https://www.idescat.cat/indicadors/?id=anuals&n=10412>.

JAMES, C. (2011). *Theory of Change Review: A report commissioned by Comic Relief*. Comic Relief. Disponible a: http://www.theoryofchange.org/wp-content/uploads/toco_library/pdf/James_ToC.pdf.

MCGUIRE, M.; DOTTAVIO, F., i O'LEARY, J. (1987). «The relationship of early life experiences to later life leisure involvement». A: *Leisure Sciences*, 9, 251-257.

Ministerio de Cultura y Deporte (2021). *Encuesta de hábitos deportivos en España 2020*. Secretaría General Técnica.

MITCHELL, J. D.; SIMMONS, C. Y., i GREYERBIEHL, L. A. (2014). *Intersectionality & higher education*. Peter Lang.

Organització de les Nacions Unides (ONU) (2015). «Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development», resolució adoptada per l'Assemblea General, A/RES/70/1. Disponible a: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/>.

ROGERS, P. (2014). *La teoría del cambio*. Síntesis metodológicas: evaluación de impacto. Centre de Recerca d'UNICEF.